

Wersja zanonimizowana

Streszczenie

C-402/19-1

Sprawa C-402/19

Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym zgodnie z art. 98 § 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości

Data wpływu:

24 maja 2019 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Cour du travail de Liège (Belgia)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

17 maja 2019 r.

Strona wnosząca apelację:

LM

Druga strona postępowania:

Centre public d'action sociale de Seraing

I. Okoliczności faktyczne i postępowanie główne

- 1 LM, wnoszący apelację w postępowaniu głównym, obywatel Konga urodzony w 1956 r., jest ojcem R, dziewczynki urodzonej w 1999 r., aktualnie pełnoletniej. R cierpi na ciężką postać anemii sierpowatej oraz na zaawansowaną kifozę, która wymaga interwencji chirurgicznej ze względu na zagrożenie paraliżem.
- 2 Strony są zgodne co do tego, że sytuacja zdrowotna R jest bardzo poważna, a z akt postępowania głównego wynika, że w ocenie lekarzy stała obecność ojca przy niej jest niezbędna.
- 3 LM i R przybyli do Belgii w 2012 r. Z uwagi na stan zdrowia R, wówczas małoletniej, LM w dniu 20 sierpnia 2012 r. złożył wniosek o zezwolenie na pobyt ze względów medycznych na podstawie art. 9b loi du 15 décembre 1980 sur

l'accès au territoire, le séjour, l'établissement et l'éloignement des étrangers (ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r. o wjeździe na terytorium, pobycie, zamieszkiwaniu i wydalaniu cudzoziemców, Moniteur belge z dnia 31 grudnia 1980 r., s. 14584, zwanej dalej „ustawą z dnia 15 grudnia 1980 r.”). Wniosek ten (zwany dalej „wnioskiem na podstawie art. 9b”) w dniu 6 marca 2013 r. został uznany za dopuszczalny przez Office des étrangers (urząd do spraw cudzoziemców zwany dalej „urzędem”).

- 4 W następstwie tej pierwszej decyzji Centre public d'action sociale de Seraing (ośrodek pomocy społecznej w Seraing, Belgia, zwany dalej „CPAS”), będący drugą stroną postępowania apelacyjnego w postępowaniu głównym, przyznał LM świadczenia finansowe z pomocy społecznej według stawki przyznawanej głowie gospodarstwa domowego.
- 5 Następnie urząd wydał wobec R i LM trzy decyzje oddalające wniosek na podstawie art. 9b, które były jednakże kolejno cofane w wyniku skarg wnoszonych do Conseil du contentieux des étrangers (sądu ds. cudzoziemców, Belgia, zwanego dalej „CCE”).
- 6 Czwarta decyzja oddalająca została doręczona zainteresowanemu w dniu 25 lutego 2016 r. wraz z decyzją nakazującą opuszczenie terytorium w terminie 30 dni. Na tę decyzję wniesiona została skarga o zawieszenie i stwierdzenie nieważności do CCE, przed którym postępowanie nadal jest w toku.
- 7 Ponieważ wniesienie tej skargi nie wywiera automatycznie skutku zawieszającego, pobyt LM i R na terytorium belgijskim stał się nielegalny z dniem 26 marca 2016 r.
- 8 Od tego dnia CPAS de Seraing cofnął świadczenie finansowe. W dniu 22 marca 2016 r. CPAS przyznał R prawo do pilnej pomocy medycznej wraz z pokryciem kosztów jej hospitalizacji.
- 9 Na skutek postępowania w przedmiocie środka tymczasowego tribunal du travail de Liège (sąd pracy w Liège) przywrócił świadczenie finansowe według stawki dla gospodarstwa domowego.
- 10 Na mocy dwóch decyzji doręczonych LM w dniu 22 maja 2017 r. wypłata tego świadczenia została ponownie uchylona ze względu na to, że R w dniu 11 kwietnia 2017 r. osiągnęła pełnoletność. Na mocy tych decyzji CPAS, po pierwsze, cofnął otrzymywane przez LM świadczenie finansowe według stawki dla gospodarstwa domowego ze skutkiem od dnia 11 kwietnia 2017 r., to jest od daty, w której nie miał on już na utrzymaniu małoletniego dziecka, a po drugie, ze względu na nielegalny charakter jego pobytu odmówił przyznania mu jakiegokolwiek pomocy społecznej poza prawem do pilnej pomocy medycznej.
- 11 Jeśli chodzi o R, to z uwagi na jej stan zdrowia, od osiągnięcia pełnoletności otrzymuje ona świadczenie z pomocy społecznej w stawce przyznawanej osobom

samotnym, powiększone o świadczenia rodzinne, jakie jej przysługują ze względu na niepełnosprawność.

- 12 Wyrokiem z dnia 16 kwietnia 2018 r., wydanym w oparciu o wyrok Trybunału z dnia 18 grudnia 2014 r., Abdida (C-562/13, EU:C:2014:2453) (zwany dalej „wyrokiem Abdida”), tribunal du travail de Liège (sąd pracy w Liège) uznał zawieszający charakter skargi na decyzję oddalającą wniosek na podstawie art. 9b, wniesionej do CCE. W konsekwencji, tribunal du travail de Liège (sąd pracy w Liège) nakazał, aby CPAS wypłacił LM świadczenia finansowe z pomocy społecznej według stawki dla gospodarstwa domowego za okres od dnia 26 marca 2016 r., tj. od daty złożenia wniosku, do dnia 10 kwietnia 2017 r., tj. do dnia poprzedzającego osiągnięcie przez jego córkę pełnoletności.
- 13 Jeśli chodzi o okres po dniu 11 kwietnia 2017 r., tribunal du travail (sąd pracy) stwierdziwszy, że LM od tej daty nie był już rodzicem małoletniego dziecka, mogącym powoływać się na niemożliwość powrotu ze względów medycznych, orzekł, że decyzje odmawiające przyznania mu świadczeń finansowych z pomocy społecznej były od tej daty zasadne.
- 14 LM wniósł apelację od wyroku, w zakresie, w jakim potwierdził on legalność decyzji CPAS dotyczących cofnięcia i odmowy przyznania mu świadczeń z pomocy społecznej po dniu 11 kwietnia 2017 r.

II. Ramy prawne

1. Prawo belgijskie

- 15 Zgodnie z art. 9b ustawy z dnia 15 grudnia 1980 r., cudzoziemiec przebywający w Belgii, który cierpi na chorobę powodującą rzeczywiste zagrożenie dla jego życia lub nienaruszalności cielesnej lub rzeczywiste zagrożenie niehumanitarnego lub poniżającego traktowania, w przypadku gdy w jego państwie pochodzenia lub w państwie, w którym przebywa, nie ma odpowiedniego leczenia, może zwrócić się do ministra lub upoważnionej przez niego osoby z wnioskiem o udzielenie mu zezwolenia na pobyt w Królestwie. Jest to wyjątek od ogólnej zasady zawartej w art. 9, zgodnie z którą wniosek o zezwolenie na pobyt przekraczający trzy miesiące należy składać do belgijskiej placówki dyplomatycznej lub konsularnej właściwej ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu za granicą.
- 16 Zgodnie z art. 57 § 2 loi du 8 juillet 1976 organique des centres publics d'action sociale (ustawy organicznej z dnia 8 lipca 1976 r. o publicznych centrach opieki społecznej, *Moniteur belge* z dnia 5 sierpnia 1976 r., s. 9876, zwanej dalej „ustawą z dnia 8 lipca 1976 r.”), konsekwencją nielegalności pobytu jest odmowa jakichkolwiek świadczeń socjalnych z wyjątkiem pilnej pomocy medycznej.
- 17 Belgijski Cour constitutionnelle (trybunał konstytucyjny) ustanowił precedensowy wyjątek od powyższej zasady na korzyść cudzoziemca, którego pobyt jest

nielegalny i który wykaże, że ze względów medycznych w żadnym razie nie może zastosować się do wykonalnej decyzji nakazującej opuszczenie terytorium.

- 18 Wyrokiem 80/99 z dnia 30 czerwca 1999 r. Cour d’arbitrage (trybunał arbitrażowy) – obecnie Cour constitutionnelle (trybunał konstytucyjny) – orzekł, że przytoczony powyżej art. 57 § 2 narusza art. 10 i 11 konstytucji w przypadku, gdy ograniczenie pomocy społecznej wyłącznie do pilnej pomocy medycznej „ma zastosowanie do osób, które ze względów medycznych w żadnym razie nie mogą zastosować się do decyzji nakazującej opuszczenie Belgii”, ponieważ „przepis ten traktuje w taki sam sposób, bez racjonalnego uzasadnienia, osoby, znajdujące się w zupełnie odmiennych sytuacjach: te, które mogą zostać wydalone oraz te, które ze względów medycznych nie mogą zostać wydalone. W tym zakresie art. 57 § 2 jest dyskryminujący”.
- 19 Wyrok Cour d’arbitrage (trybunału arbitrażowego) 194/2005 z dnia 21 grudnia 2005 r. rozszerzył zakres stosowania tego precedensowego wyjątku na rodziców mających na utrzymaniu ciężko chore małe dziecko. Cour d’arbitrage (trybunał arbitrażowy) orzekł w tym wyroku, że art. 57 § 2 ustawy z dnia 8 lipca 1976 r. narusza konstytucyjne zasady równości i niedyskryminacji w zakresie, w jakim traktuje „w taki sam sposób bez racjonalnego uzasadnienia osoby znajdujące się w zasadniczo odmiennych sytuacjach: te, które mogą zostać wydalone oraz te, które nie mogą zostać wydalone, gdyż są rodzicami – i mogą przedstawić na to dowód – małego dziecka, które ze względów medycznych w żadnym razie nie może zastosować się do decyzji nakazującej opuszczenie terytorium, z uwagi na znaczny stopień niepełnosprawności i brak możliwości uzyskania odpowiedniej opieki medycznej w państwie pochodzenia lub w innym państwie obowiązującym do jego przejęcia i którego prawo do poszanowania życia rodzinnego powinno być chronione poprzez zagwarantowanie mu obecności jego rodziców”. Trybunał konstytucyjny doszedł do tego wniosku między innymi na podstawie art. 8 EKPC.
- 20 Następnie, sądy rozpoznające sprawy co do istoty w bardzo obszernym orzecznictwie wypracowały trzy kryteria, które winny być spełnione łącznie przez cudzoziemca w trakcie nielegalnego pobytu – lub jego małe dziecko – w przypadku powołania się na bezwzględną niemożliwość powrotu do państwa pochodzenia ze względów medycznych, a mianowicie: poważny charakter choroby, brak możliwości odpowiedniego leczenia w państwie pochodzenia, rzeczywisty brak dostępu do opieki medycznej w państwie pochodzenia.

2. Prawo międzynarodowe i prawo Unii

- 21 Artykuł 8 EKPC stanowi:

„Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego

1. Każdy ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego, swojego mieszkania i swojej korespondencji.

2. Niedopuszczalna jest ingerencja władzy publicznej w korzystanie z tego prawa z wyjątkiem przypadków przewidzianych przez ustawę i koniecznych w demokratycznym społeczeństwie z uwagi na bezpieczeństwo państwowe, bezpieczeństwo publiczne lub dobrobyt gospodarczy kraju, ochronę porządku i zapobieganie przestępstwom, ochronę zdrowia i moralności lub ochronę praw i wolności innych osób”.

22 W wyroku Abdida Trybunał orzekł:

„Artykuły 5 i 13 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich w związku z art. 19 ust. 2 i art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 14 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie ustawodawstwu krajowemu:

- które nie nadaje skutku zawieszającego środkowi odwoławczemu wniesionemu od decyzji nakazującej obywatelowi państwa trzeciego cierpiącemu na poważną chorobę opuszczenie terytorium państwa członkowskiego, gdy wykonanie tej decyzji może narazić tego obywatela państwa trzeciego na poważne ryzyko ciężkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia, oraz
- które nie przewiduje zapewnienia, tak dalece, jak to możliwe, zaspokojenia podstawowych warunków bytowych wspomnianego obywatela państwa trzeciego, w celu zagwarantowania, by opieka zdrowotna w nagłych wypadkach i leczenie chorób w podstawowym zakresie mogły rzeczywiście być realizowane, przez okres, na jaki to państwo członkowskie jest zobowiązane wstrzymać wydalenie tegoż obywatela państwa trzeciego w następstwie skorzystania z tego środka odwoławczego”.

23 Wnoszący apelację powołuje się także na art. 19 ust. 2, art. 47, jak również art. 7 i [21] Karty praw podstawowych Unii Europejskiej (zwanej dalej „kartą”) oraz na art. 5 i 13, jak również art. 14 ust. 1 lit. b) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/115/WE z dnia 16 grudnia 2008 r. w sprawie wspólnych norm i procedur stosowanych przez państwa członkowskie w odniesieniu do powrotów nielegalnie przebywających obywateli państw trzecich (Dz.U. 2008, L 348, s. 98).

III. Przedmiot sporu w postępowaniu głównym i stanowiska stron

24 Wnoszący apelację wychodzi z założenia, że tribunal du travail (sąd pracy) słusznie zastosował wnioski płynące z wyroku Abdida, aby przyznać jego córce świadczenie finansowe z pomocy społecznej, uwzględniając zawieszający skutek skargi wniesionej do CCE, gdy była ona jeszcze małoletnia, z uwagi na wyrażony w tej skardze uzasadniony zarzut odnoszący się do jej stanu zdrowia.

- 25 Uważa on, że poważne schorzenia, na które cierpi jego córka sprawiają, że nie tylko ona, lecz także wnoszący apelację, w żadnym razie nie ma możliwości powrotu, gdyż lekarze potwierdzają, iż z uwagi na znaczny stopień niepełnosprawności, jaką jest dotknięta R, konieczna jest obecność przy niej ojca, co uniemożliwia mu zastosowanie się do decyzji nakazującej opuszczenie terytorium.
- 26 Podnosi on, że wykonanie powyższej decyzji nakazującej opuszczenie terytorium byłoby pozbawionym racjonalnych podstaw naruszeniem prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego gwarantowanego przez art. 8 EKPC.
- 27 W tej sytuacji, noszącej znamiona siły wyższej i uniemożliwiającej mu ze względów praktycznych i moralnych opuszczenie terytorium należy jego zdaniem odstąpić od stosowania art. 57 § 2 ustawy z dnia 8 lipca 1976 r. Poza tym, wnoszący apelację przypomina, że zakres potrzeb komórki rodzinnej, jaką tworzy wraz ze swoją córką, nie jest kwestionowany przez CPAS, który z tej racji uwzględnił wniosek córki o pomoc finansową w stawce przyznawanej osobom samotnym. Tymczasem obciążenia ojca i córki pozostały niezmienione (czynsz, energia elektryczna, koszty leków i leczenia, itp.), podczas gdy ich zasoby spadły o 25% w porównaniu z okresem, gdy LM otrzymywał świadczenie finansowe według stawki dla gospodarstwa domowego.
- 28 W konsekwencji LM wnosi do cour du travail de Liège (sądu pracy w Liège) o nakazanie, aby CPAS przyznał mu, ze skutkiem od dnia 11 kwietnia 2017 r., świadczenie finansowe według stawki dla gospodarstwa domowego lub, tytułem ewentualnym, według stawki dla osoby wspólnie zamieszkującej.
- 29 CPAS kwestionuje przede wszystkim skutek zawieszający skargi wniesionej przez LM do CCE.
- 30 Następnie, CPAS podnosi, że odmowa przyznania zainteresowanemu świadczenia z pomocy społecznej nie stanowi naruszenia jego prawa do życia prywatnego i rodzinnego, ponieważ po pierwsze, pobyt zarówno w przypadku ojca jak i córki jest nielegalny, a po drugie, decyzja o cofnięciu LM świadczeń z pomocy społecznej w żadnym razie nie uniemożliwia mu zamieszkiwania z jego pełnoletnim dzieckiem i udzielania mu pomocy, jakiej wymaga jego stan zdrowia.
- 31 Poza tym, nie można uznać, że niemożliwość powrotu ze względów medycznych dotyczy LM, skoro on sam nie ma problemów zdrowotnych, a schorzenia jego córki – których poważny charakter nie jest przez CPAS kwestionowany – nie stanowią siły wyższej, na którą powołuje się on w celu odstąpienia od stosowania art. 57 § 2 ustawy z dnia 8 lipca 1976 r.
- 32 Wreszcie, CPAS kwestionuje zakres potrzeb, twierdząc, że LM nie wykazał, iż świadczenie finansowe przyznane jego córce, powiększone o zasiłki rodzinne dla osoby niepełnosprawnej, nie wystarcza na pokrycie wszystkich potrzeb obydwu zainteresowanych osób.

- 33 CPAS wnosi więc o utrzymanie w mocy zaskarżonego wyroku.

IV. Ocena cour du travail (sądu pracy)

- 34 Cour du travail (sąd pracy) uważa, że przedmiotem sporu nie jest ustalenie, czy R, po osiągnięciu pełnoletności spełnia kryteria dotyczące bezwzględnej niemożliwości powrotu ze względów medycznych, gdyż zostało to już ustalone. Mimo że jej pobyt na terytorium belgijskim jest nielegalny, CPAS udziela jej bowiem świadczeń finansowych z pomocy społecznej z uwagi to, że cierpi ona na poważną chorobę, która, według jednomyślnej opinii lekarzy specjalistów zajmujących się nią od wielu lat, wymaga odpowiedniej opieki medycznej, która może być zapewniona wyłącznie w Belgii, biorąc pod uwagę fatalne warunki sanitarne panujące w Kongo.
- 35 Przedmiotem sporu w postępowaniu głównym jest zatem ustalenie, czy obecność LM u boku córki, uznawana przez lekarzy za niezbędną, może w świetle prawa skutkować, również względem niego, odstąpieniem od stosowania art. 57 § 2 ustawy z dnia 8 lipca 1976 r., a tym samym, jeżeli wykazałby on zakres potrzeb, możliwe byłoby przyznanie mu pomocy finansowej w uzupełnieniu pomocy, z której korzysta jego córka.

1. Rozróżnienie pomiędzy bezwzględną niemożliwością powrotu ze względów medycznych a legalizacją pobytu ze względów medycznych

- 36 Cour du travail (sąd pracy) przypomina o podstawowym rozróżnieniu, jakiego należy dokonać pomiędzy bezwzględną niemożliwością powrotu, z jednej strony, a kryteriami ustanowionymi w wyroku Abdida, od których zależy zawieszający skutek skargi o stwierdzenie nieważności i zawieszenie, wniesionej od decyzji oddalającej wniosek na podstawie art. 9b, z drugiej strony.
- 37 Rozróżnienie to zostało już przedstawione w wyroku cour du travail de Bruxelles (sądu pracy w Brukseli) z dnia 13 maja 2015 r., który orzekł, że niemożliwość powrotu ze względów medycznych jest pojęciem autonomicznym w stosunku do pojęcia, które bierze się pod uwagę w ramach wniosku na podstawie art. 9b. Stwierdzenie to jest oparte na następujących względach:
- Cour constitutionnelle (trybunał konstytucyjny) w wyroku nr 80/99, stwierdzając naruszenie art. 10 i 11 konstytucji, nie powołał się ani na art. 3 EKPC, ani na wyrok ETPC z dnia 2 maja 1997 r., D. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu (CE:ECHR:1997:0502JUD003024096). To samo dotyczy wyroku Cour constitutionnelle (trybunału konstytucyjnego) nr 194/2005.
  - W tym ostatnim wyroku Cour constitutionnelle (trybunał konstytucyjny) uznaje, że przeciwskazaniem do powrotu jest „brak odpowiedniej opieki medycznej w państwie pochodzenia”, podczas gdy ETPC stoi na stanowisku, że „okoliczność, iż w przypadku wydalenia z umawiającego się państwa

skarżący doznałby znacznego pogorszenia stanu, a w szczególności znaczącego skrócenia długości życia, nie jest sama w sobie wystarczająca dla stwierdzenia naruszenia art. 3 (EKPC)” (wyrok z dnia 27 maja 2008 r., N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, CE:ECHR:2008:0527JUD002656505, §42, zwany dalej „wyrokiem N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu”), od którego to orzecznictwa EPTC po pewnym czasie odszedł (zob. poniżej).

- Pomoc społeczna przyznawana w przypadku niemożności powrotu ze względów medycznych ma tę samą podstawę, co pomoc przyznawana cudzoziemcowi, który ze względu na okoliczności niezależne od jego woli, jednakże niemające charakteru medycznego, nie ma możliwości powrotu do państwa pochodzenia (przykładowo w sytuacji, gdy państwo to odmawia wydania niezbędnych dokumentów). Przyznanie pomocy społecznej jest więc uzależnione od samej niemożności powrotu, a nie wyłącznie od okoliczności medycznych, które są przyczyną tej niemożności.
  - Szczególnie ścisły formalizm, jakim charakteryzuje się badanie przesłanek dotyczących pobytu nie ma zatem uzasadnienia w przypadku badania wniosku o przyznanie pomocy społecznej.
- 38 Cour du travail (sąd pracy) stwierdza, że argumenty wnoszącego apelację należy analizować, czyniąc bardzo wyraźne rozróżnienie pomiędzy, z jednej strony, kryteriami wymaganymi dla uznania przypadku siły wyższej uniemożliwiającego wykonanie decyzji nakazującej opuszczenie terytorium, a z drugiej strony, o wiele bardziej restrykcyjnymi kryteriami odnoszącymi się do poważnego ryzyka ciężkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia cudzoziemca w trakcie nielegalnego pobytu, od których zależy uznanie zawieszającego skutku skargi o stwierdzenie nieważności i zawieszenie, wniesionej od decyzji oddalającej wniosek na podstawie art. 9b.

2. Opinia prokuratora

- 39 Prokurator w pisemnej opinii podkreśla poważny charakter choroby, na którą cierpi R, oraz stopień jej niesamodzielności. Stwierdza on, że R, która od czasu przybycia do Belgii zamieszkuje ze swoim ojcem LM, tylko od niego otrzymuje wsparcie emocjonalne pomocne w pokonywaniu ciężkich prób, jakimi są powtarzające się ataki choroby i hospitalizacje, w skrupulatnym stosowaniu się do zaleceń lekarskich, w podejmowaniu właściwych decyzji pod względem medycznym, w przejściu poważnej interwencji chirurgicznej, która z pewnością będzie konieczna w niedalekiej przyszłości, a wszystko to w sytuacji, gdy w grę wchodzi rokowania dotyczące przeżycia. Należy więc ustalić, czy niezaprzeczalna potrzeba obecności LM u boku jego córki stawia go w sytuacji, w której wykonanie przez niego decyzji nakazującej opuszczenie terytorium jest niemożliwe.
- 40 Prokurator sytuuje zatem spór w kontekście art. 8 EKPC oraz analizuje stosowanie tego przepisu przez ETPC w odniesieniu do stosunków

prywatnoprawnych i rodzinnych pomiędzy rodzicami a dziećmi lub pomiędzy dorosłym rodzeństwem. Prokurator uznaje, że w niniejszej sprawie stwierdzony został „stan szczególnej zależności dorosłej córki, R, od ojca, w zakresie wykraczającym poza zwykłe więzi emocjonalne, co wydaje się oczywiste biorąc pod uwagę jej stan zdrowia”.

- 41 Prokurator proponuje, aby cour du travail (sąd pracy) zwrócił się do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z pytaniem prejudycjalnym dotyczącym wykładni przepisów dyrektywy 2008/115 w związku z art. 7 i [21] karty, które odnoszą się odpowiednio do poszanowania życia prywatnego i do zakazu dyskryminacji ze względu na wiek.
- 42 Cour du travail (sąd pracy) zgadza się z opinią prokuratora i stoi na stanowisku, że niezależnie od tego, jaką podstawę prawną powołuje wnoszący apelację – niemożliwość powrotu z uwagi na siłę wyższą lub skutek zawieszający wynikający z wyroku Abdida – podstawa ta wymaga przeprowadzenia analizy w świetle prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego.

3. Analiza w świetle prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego

- 43 Orzecznictwo ETPC usankcjonowało następujące zasady.
- 44 Więzy istniejąca pomiędzy dzieckiem a jego rodzicami stanowi z mocy prawa część „życia rodzinnego” i z tego tytułu podlega ochronie na podstawie art. 8 (zob. między innymi wyroki z dnia 21 grudnia 2001 r., Şen przeciwko Niderlandom, CE:ECHR:2001:1221JUD003146596; z dnia 19 lutego 1996 r., Gül przeciwko Szwajcarii, CE:ECHR:1996:0219JUD002321894; z dnia 28 listopada 1996 r., Ahmut przeciwko Niderlandom, CE:ECHR:1996:1128JUD002170293).
- 45 Przepis ten ma zasadniczo na celu ochronę jednostki przed arbitralną ingerencją władz publicznych. Poza tym, może on stanowić podstawę powstania zobowiązań pozytywnych po stronie umawiających się państw, w celu zapewnienia rzeczywistego poszanowania życia rodzinnego. Przypadki ingerencji w wykonywanie tego prawa są przedmiotem kontroli pod względem proporcjonalności, tak aby wyważyć poszanowanie polityki imigracyjnej prowadzonej przez krajowego ustawodawcę i powagę naruszenia prawa zainteresowanych do poszanowania ich życia prywatnego i rodzinnego. Sąd powinien oceniać in concreto, czy państwo korzystając z przysługującej mu swobody uznania, przestrzegало art. 8 mając na względzie właściwą równowagę pomiędzy konkurencyjnymi interesami jednostki i społeczeństwa jako całości.
- 46 Więzy rodzinne powinny być rzeczywiste. ETPC bada w ramach okoliczności faktycznych jakość i intensywność tych więzi. Cour du travail (sąd pracy) stwierdza, że w niniejszej sprawie więzi rodzinne pomiędzy LM a jego córką R nie są kwestionowane oraz że w związku z tym ta pierwsza przesłanka jest prima facie spełniona.

- 47 Kwestia dalszego trwania prawa do ochrony życia rodzinnego w przypadku rodzica i jego dziecka, które osiągnęło pełnoletność, jest bardziej skomplikowana. ETPC od dawna przyjmuje, że prawo do poszanowania życia rodzinnego nie jest ograniczone wyłącznie do relacji pomiędzy rodzicami a dziećmi i rozszerzył to pojęcie poza rodzinę nuklearną, obejmując nim relacje pomiędzy bliskimi krewnymi, a w szczególności pomiędzy dziadkami i wnukami, o ile rozpatrywane więzi są rzeczywiste, autentyczne i głębokie (zob. w szczególności wyroki z dnia 13 czerwca 1979 r., Marckx przeciwko Belgii, CE:ECHR:1979:0613JUD000683374; z dnia 9 czerwca 1998 r., Bronda przeciwko Włochom, CE:ECHR:1998:0609JUD002243093).
- 48 ETPC wydał „Wytyczne w zakresie stosowania art. 8 europejskiej konwencji praw człowieka” (https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_FRA.pdf; polska wersja językowa niedostępna) (zwane dalej „wytycznymi”). Zgodnie z pkt 298 wytycznych „w dziedzinie imigracji pojęcie »życia rodzinnego« nie obejmuje relacji pomiędzy rodzicami a dorosłymi dziećmi, chyba że zostanie dowiedzione istnienie dodatkowych okoliczności świadczących o zależnościach innych niż zwykle więzi emocjonalne”; w pkt 285 wyjaśniono, że „w swoim najnowszym orzecznictwie ETPC uznał, że relacje rodzinne pomiędzy osobami dorosłymi a ich rodzicami lub rodzeństwem korzystają ze słabszej ochrony, chyba że zostało dowiedzione istnienie dodatkowych okoliczności świadczących o zależnościach innych niż zwykle więzi emocjonalne”^{*}.
- 49 ETPC uznał również, w sprawach dotyczących młodych pełnoletnich osób, które nie założyły jeszcze własnej rodziny, że ich więzi z rodzicami i innymi członkami najbliższej rodziny, także można rozpatrywać w kategoriach „życia rodzinnego”. Większość tych spraw dotyczy wydalenia cudzoziemców, którzy popełnili przestępstwa, jednakże sprawia to, że zasady przyjęte w tym względzie przez ETPC są tym bardziej interesujące, ponieważ zasady te powinny a fortiori mieć zastosowanie w przypadkach cudzoziemców cierpiących na różnego rodzaju choroby, którym tak jak w niniejszej sprawie, nie można zarzucić żadnego przestępstwa. W pkt 62 wyroku z dnia 23 czerwca 2008 r., Maslov przeciwko Austrii (CE:ECHR:2008:0623JUD000163803), ETPC podkreślił: „W chwili wydania zakazu pobytu skarżący był małoletni. Osiągnął on pełnoletność, czyli wiek osiemnastu lat, w czasie, gdy decyzja ta stała się ostateczna, w listopadzie 2002 r., po wydaniu orzeczenia przez Cour constitutionnelle (trybunał konstytucyjny), jednakże nadal zamieszkiwał ze swoimi rodzicami. W każdym razie trybunał przyznał, że w niektórych sprawach dotyczących młodych dorosłych osób, które nie założyły jeszcze własnej rodziny, ich więzi z rodzicami i innymi członkami ich najbliższej rodziny także można rozpatrywać w kategoriach »życia rodzinnego«”.
- 50 ETPC uznał nawet istnienie więzi rodzinnych uzasadniających ochronę na podstawie art. 8 EKPC bądź w sytuacjach, gdy więzi te zaczynały się dopiero

^{*} Odniesienia te dotyczą wersji wytycznych zaktualizowanej na dzień 31 czerwca 2018 r. W wersji zaktualizowanej na dzień 31 grudnia 2018 r. są to odpowiednio pkt 311 i 297.

kształtować, bądź w sytuacjach, gdy zostały one poważnie zakłócone przez szczególnych okoliczności życia danej komórki rodzinnej, podkreślając, że „w przypadku, gdy istnienie więzi rodzinnych zostanie ustalone, państwo powinno zasadniczo działać w taki sposób, aby umożliwić rozwój tych więzi oraz podejmować odpowiednie środki w celu połączenia rodzica z dzieckiem, którego dotyczy sprawa” (wyrok z dnia 26 lutego 2002 r., Kutzner przeciwko Niemcom, CE:ECHR:2002:0226JUD004654499). A contrario, to pozytywne zobowiązanie powinno mieć tym bardziej zastosowanie w przypadku więzi rodzinnych ustalonych w sposób trwały.

- 51 Punkt 301* wytycznych zawiera odwołanie do wyroku z dnia 13 grudnia 2016 r., Paposhvili przeciwko Belgii, CE:ECHR:2016:1213JUD 004173810 (zwanego dalej „wyrokiem Paposhvili”), w którym ETPC powrócił do swojej linii orzeczniczej ustalonej wyrokiem N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu. W pkt 183 wyroku Paposhvili ETPC wyjaśnia, że przez inne bardzo wyjątkowe przypadki, które mogą rodzić problemy w świetle art. 3, podobne jak w wyroku N. przeciwko Zjednoczonemu Królestwu, należy rozumieć przypadki wydalenia osoby ciężko chorej, w których to przypadkach istnieją poważne powody, aby uznać, że ta osoba, mimo iż nie znajduje się w stanie bezpośrednio zagrażającym życiu, byłaby narażona, z uwagi na brak odpowiedniego leczenia w państwie przeznaczenia lub brak dostępu do takiego leczenia, na realne ryzyko poważnego, szybkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia, powodujące dotkliwe cierpienia lub istotne skrócenie długości życia. ETPC wyjaśnia, że przypadki te odpowiadają wygórowanym wymogom, jeśli chodzi o stosowanie art. 3 konwencji w sprawach dotyczących wydalenia ciężko chorych cudzoziemców.
- 52 Cour du travail de Liège (sąd pracy w Liège) zwraca uwagę, że przewidywalne następstwa zaprzestania leczenia, któremu poddawana jest R, wydają się odpowiadać w zupełności wymogom dotyczącym poważnego charakteru schorzenia określonego w wyroku Paposhvili.
- 53 Poza tym, fizyczna obecność LM przy pełnoletniej córce jest równie niezbędna jak w czasie, gdy była ona małoletnia, ze względu na jej szczególną podatność na zagrożenia, w związku z poważnym charakterem schorzeń, na które cierpi.
- 54 O ile CPAS słusznie podnosi w tym względzie, że odmowa przyznania LM świadczenia z pomocy społecznej nie stanowi sama w sobie naruszenia prawa do życia prywatnego i rodzinnego, ponieważ naruszenie to nie wynika bezpośrednio z braku pomocy społecznej, lecz ze skierowanej do niego decyzji nakazującej opuszczenie terytorium (gdyby urząd przystąpił do jej wykonania), o tyle nie można przyznać racji CPAS w zakresie, w jakim twierdzi, że „decyzja której dotyczy skarga, de facto nie uniemożliwia wnoszącemu apelację dalszego zamieszkiwania z córką i udzielania jej codziennej pomocy”.

* W wersji wytycznych zaktualizowanej na dzień 31 grudnia 2018 r. jest to pkt 314.

- 55 Nie można bowiem pomijać kwestii środków finansowych niezbędnych w celu umożliwienia zainteresowanemu dalszego wspierania jego pełnoletniej córki i fizycznej obecności u jej boku. LM, który jest jeszcze osobą w wieku produkcyjnym, pozostaje wykluczony z rynku pracy z uwagi na nielegalny charakter jego pobytu, a w konsekwencji, jest pozbawiony własnych środków.

V. Rozstrzygnięcia cour du travail de Liège (sądu pracy w Liège)

- 56 Złożony pod względem prawnym charakter zagadnienia, zważywszy na pełnoletność córki zainteresowanego, uzasadnia wystąpienie przez cour du travail de Liège (sądu pracy w Liège) do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym. Poza tym, cour du travail de Liège (sąd pracy w Liège) zwraca się do Cour constitutionnelle (trybunału konstytucyjnego) z pytaniem prawnym dotyczącym ewentualnego naruszenia przepisów konstytucji odnoszących się do równości wobec prawa, zakazu dyskryminacji, poszanowania prawa do życia prywatnego i rodzinnego, oraz prawa do życia w warunkach respektujących godność ludzką. Wreszcie, cour du travail de Liège (sąd pracy w Liège) otwiera na nowo rozprawę w celu umożliwienia stronom zajęcia stanowisk co do zakresu potrzeb.

VI. Wniosek do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

- 57 Cour du travail de Liège (sąd pracy w Liège, Belgia) zwraca się do Trybunału o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w przedmiocie następującego pytania:

„Czy art. 57 § 2 akapit pierwszy pkt 1 loi du 8 juillet 1976 organique des centres publics d’action sociale (belgijskiej ustawy organicznej z dnia 8 lipca 1976 r. o publicznych centrach opieki społecznej) jest sprzeczny z art. 5 i 13 dyrektywy 2008/115/WE w związku z art. 19 ust. 2 oraz art. 47 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej, jak również w związku z art. 14 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy oraz art. 7 i [21] Karty praw podstawowych Unii Europejskiej w rozumieniu nadanym im przez wyrok Trybunału z dnia 18 grudnia 2014 r., Abdida (C-562/13):

- po pierwsze, w zakresie, w jakim prowadzi on do pozbawienia obywatela państwa trzeciego, który przebywa nielegalnie na terytorium państwa członkowskiego, środków do zaspokojenia, na ile to możliwe, podstawowych potrzeb w okresie rozpatrywania wniesionej przez niego w imieniu własnym oraz w imieniu dziecka wówczas jeszcze małoletniego, jako jego przedstawiciel, skargi o stwierdzenie nieważności i zawieszenie skierowanej przeciwko decyzji nakazującej im opuszczenie terytorium państwa członkowskiego,
- biorąc pod uwagę że, po drugie, dziecko, aktualnie pełnoletnie, cierpi na poważną chorobę, że wykonanie tej decyzji może narazić je na poważne ryzyko ciężkiego i nieodwracalnego pogorszenia stanu zdrowia oraz że

obecność rodzica przy pełnoletnim dziecku jest w ocenie lekarzy niezbędna ze względu na szczególną podatność dziecka na zagrożenia związane z jego stanem zdrowia (nawracające ataki anemii sierpowatej i konieczność interwencji chirurgicznej w celu uniknięcia paraliżu)?”.

DOKUMENT ROBOCZY